

IV. KAPITOLA

PSYCHOANALÝZA A KULTURA (POKRAČOVÁNÍ)

STRUKTURA PŘEDNÁŠKY:

A/ PSYCHOANALÝZA A SEN

B/ PŘEDVĚDOMÍ, CENZURA A PRINCIP REALITY A
PRINCIP SLASTI

C/ TEORIE LIBIDA:

D/ ZÁKLADNÍ STRUKTURY OSOBNOSTI: ONO, JÁ, NADJÁ

E/ OBRANNÉ MECHANISMY JÁ

A/ PSYCHOANALÝZA A SEN (latentní a manifestní stránky snu)

Výklad snu představuje pro Freuda analogii řešení neznámého písma, dešifrování hieroglyfů, které nám může odhalit latentní sdělení. **To čemu říká Freud snová práce a co má za následek nesnadné pochopení snu není jen prostým roztržštěním snu.** Sen nevzniká jako tříšť rozbité mozaiky, kde by jednotlivé střípky mozaiky byly náhodně poskládány a promíchány. **Vykladačská práce tedy nespočívá ve skládání puzzle. Existují určitá PRAVIDLA a GRAMATIKA snové práce.**

Sen je ve vztahu k jeho latentní podobě **poskládán podle určitých pravidel.** Myšlenka vyjádřena obrazem.

Příklad: myšlenka na nesmyslné opakování života je znázorněna pohybem v kruhu.

Žena se suicidálním snem – „jede po cestě s koňmi. Potkává autobus, který řídí neznámý muž, má strach, že se s ním střetne. Vyhne se mu a začne kolem něj jezdit dokola, říká, že bez cíle, nesmyslně“.

Žena má známost směřující ke sňatku, ale ona nechce, má pocit, že „by to teď nemělo smysl“.

Freud věnuje ve snech pozornost **sexuálním symbolům (i když upozorňuje, že sen nemusí mít sexuální smysl).** Podlouhlé předměty, které jsou schopny měnit objem (deštník) zastupují mužské pohlavní orgány, zatímco duté, kulaté předměty, takové, do kterých je možné **cosi vkládat** - kabelky, pouzdra reprezentují ženské pohlavní orgány. Chůze po schodech často reprezentuje pohlavní styk – rytmičnost

(oblíbené filmové aranžmá - scény na schodech, které mají erotický podtext).

Mechanismy snové práce:

1/ **AGLUTINACE** - zhuštění. Jeden snový prvek může zastupovat mnoho významů. Koncentraci problematiky do jednoho obrazu.

SEN: *Dětská módní přehlídka - lékař v bílém plášti..myje si ruce...na cestě muž, který se podobá na pana primáře...pak na chlapce se kterým chodí. Znamená současně odmítavý vztah k lékařům (módní přehlídka - sen následuje po vizitě, lékař říká musíte se snažit) a současně vůči jejímu snoubenci, který jí říká totéž snaž se.*

2/ **PŘESUNUTÍ** - závažný obsah snu se neprojevuje v hlavní dějové, snové linii, ale je odsunut na okraj. Afekt vztažený k některému objektu se přesouvá na jiný. Například posun zdola nahoru od genitálních partií k hlavě.

3/ **PROTIKLAD** - někdy je vhodné číst sen od konce.

4/ **SEKUNDÁRNÍ ZPRACOVÁNÍ** - do snu jsou vřazeny další souvislosti, které jsou sice srozumitelné, ale falešné. Příběh je tak ve vědomí vnímán jako celistvý.

B/ PŘEDVĚDOMÍ, CENZURA A PRINCIP REALITY

A PRINCIP SLASTI

Jedním ze zásadních pojmů, které Freud zavádí s cílem, aby popsal dynamiku či vztah mezi nevědomím a vědomím jsou koncepty **CENZURY** a **PŘEDVĚDOMÍ**. Je zřejmý rozdíl mezi tím jak některé obsahy snadno vstupují do vědomí a jiné ne a ne vstoupit. Některé přicházejí na zavolání jiné se mohou objevit jen při zvláštních příležitostech a nezávisle na našich záměrech. Aby se tyto obsahy dostaly do vědomí musí být podle Freuda uznány jako vyhovující pro vědomí jako slučitelné s vědomím. Prověřující funkci, která reguluje přístup do vědomí, zamítá či povoluje nazývá Freud **cenzurou**.

CENZURA působí mezi vědomím a nevědomím jako nerovnoměrně fungující filtr, jehož propustnost je někdy více a někdy méně zdařile ovlivňována vědomím.

Cenzura je odpovědná např. za snová zkreslení.

SEN: ženě se zdá, že jde z vlastenecké lásky do kasáren, aby tam nabídla své služby. Z kontextu snu vyplývá, že jde o "službu lásky". Všude tam, kde hrozí nebezpečí pojmenovat věci pravým jménem objevuje se nesrozumitelné mumláni. "Já a mnoho vídeňských žen a mladých dívek jsme ochotny vojákům, mužstvu a důstojníkům bez rozdílu-----". "Proboha jsem přece stará žena a snad se vůbec nedostanu do té situace. Ostatně jedné podmínky by se muselo dbát: ohledu na stáří, aby snad starší žena-----ke zcela mladému hochovi-----to by bylo hrozné".

Psychický mechanismus CENZURY jakoby začerňoval pasáže nepřijatelné pro jedince. Podobně jako to činila státní cenzurní úřad.

Podle Freuda naše psychika na prvních stupních našeho vývoje ještě neví, co může a co nemůže, co je užitečné a co škodlivé, co je dovolené a co zakázané. Řídí se jediným principem - **principem slasti**. **Dětské duši je všechno dovolené**. K tomuto panství principu slasti se na počátečním stádiu vývoje přidává i schopnost **halucinačně uspokojovat přání**, jelikož dítě ještě nezná rozdíl mezi skutečným a neskutečným. Každá představa je pro něj realitou. Toto **halucinační uspokojení** si člověk uchovává po celý život v podobě snění.

Proti **PRINCIPU SLASTI** postupně začíná působit **PRINCIP REALITY**. Psychické zážitky tak musí obstát ve dvojí prověrce (neuspokojené přání je pocíťováno bolestně, stejně jako některé uspokojení sebou nese negativní důsledky). V psychice tak dochází k výběru a **obstojí jen takový duševní útvar, který obstojí ve dvojité prověrce a osvědčí se z hlediska obou principů**, legalizuje se a pak může vstoupit do nejvyššího systému psychiky - do vědomí a nebo alespoň získává možnost do něho vstoupit - stává se předvědomým.

PODOBNE PRACUJI NAPR. TVURCI MYDLOVYCH OPER: EMOCIONALNI REALISMUS

Zážitky, které v této cenzuře neobstály jsou zatlačovány do nevědomí.

Toto potlačování působí v průběhu celého lidského života a uskutečňuje se mechanicky bez jakékoliv účasti vědomí.

Mechanismus potlačení patří právě do kompetence speciální psychické síly, kterou Freud nazývá **CENZUROU a působí mezi vědomím a nevědomím jako nerovnoměrně fungující filtr.**

CENZURA odpovídá podle Freuda i za snová zkreslení. Cenzura vybavuje závadná místa do vědomí slabě, mlhavě či vyznění snu pozměňuje, zvýrazní vedlejší prvky, aby byla pravá povaha pohnutek zamaskována. **Celý komplex představ a emocí, které neprošly cenzurou žije dále a neztrácí svou sílu.** Překonat nějaké přání či emoci je možné jen prostřednictvím vědomí, především lidské řeči. **Nevědomí je slov zbavené a slov se bojí.**

K nevědomým přáním se nemůžeme přiznat **ani ve vnitřní řeči.** Cenzurou připravený materiál ovšem nemusí být přímo uvědomován, ale je pouze připraven ke službě - vědomý materiál je tzv. **předvědomý.** **PŘEDVĚDOMÍ** je předsíní nevědomí. Stojí na rozhraní mezi vědomým a nevědomým a zajišťuje vědomí ochranu před nevědomím. **Předvědomé je tedy v zásadě organizováno podle stejných principů jako vědomí. Je filiálkou vědomí v nevědomí.**

Cenzura tedy připouští do vědomí takové obsahy:

1/ které jsou ve shodě s vědomím

2/ jejichž charakter je cenzurou korigován maskováním

(TEORIE SELEKTIVNÍ PERCEPCE)

Freud ukazuje, že většina pohnutek projevujících se ve snech, chybných úkonech jsou vesměs egoistického sexuálního původu. Jde o neukojené potřeby a nesplněná přání, která svými kořeny tkví v dětství. Čím více jsou bdělému zaměřeni nepřístupnější, tím mohou více ohrožovat duševní stabilitu.

V nevědomí mohou koexistovat jinak logicky se vylučující potřeby koexistovat. Nejsou uspořádány chronologicky či podle místních vztahu

jde o stav jakéhosi bezčasí, bezprostorovosti. V hlubinách nevědomí tak jsou skryty zvířecí i dětské předstupně člověka, nevědomé popudy si žádají vybití bez ohledu na možnost nebezpečí a skutečnost. Tato tendence k vybití je prožívána jako potřeba, touha nebo přání. Obsahy se zde různě překrývají. Nevědomí ovšem nezůstává statické odkázáno pouze na vztah k předvědomí. **Klíčová je touha dosáhnout slasti**

C/ TEORIE LIBIDA: organizace a vývoj libida

Pro vysvětlení toho jak je dynamizováno fungování lidské psyché je zavádí Freud pojem **LIBIDO**, který chápe energetické jádra psychiky.

Psychický aparát si Freud představuje jako mechanismus, který disponuje jistým **kvantem energie** a jehož pochody podléhají zákonům ekonomické protihry sil akce a reakce.

Nahromadění této energie vedoucí k porušení rovnováhy má **traumatické účinky**.

Psychika tedy není soubor statických vlastností, ale **dynamických či konfliktních vztahů**.

Lidské chování má tudíž energetický charakter. **Libido - sexuální pud (pohlavní hlad)** (termín sexuologa Molla). **Libido bývá chápáno především jako sexuální tužba. Pohlavní pud žije nepřetržitě v organismu a psychice.**

Psychická činnost se podle Freuda dává do pohybu **vnitřními**, ale i **vnějšími** podněty organismu. Vnitřní podněty mají somatický zdroj. Psychickým reprezentantem těchto vnitřních tělesných podnětů je podle Freuda - **Pud**. Jeho koncepce pudu je postavena stejně jako v případě dvojice vědomí - nevědomí na **dualistickém schématu**.

Pudy podle Freuda fungují v rámci protihry

PRINCIPU SLASTI A **PRINCIPU REALITY**.

1/ První reprezentuje **usilování pudu o dosažení slasti** (což z energetického hlediska znamená zrušení napětí, třeba i za cenu sebezničení,

2/ **druhý naopak chrání jedince před tímto sebezničením** (sebezáchovné pudy, pud hladu).

První pud představuje energii druhý její regulaci.

Freud se tedy domnívá, že život člověka je ovládán dvěma protikladnými tendencemi:

1/ **principem slasti** - libido - reprezentovaným činností pudů

2/ a **principem reality**, který vychází z životní zkušenosti a tlaku společnosti.

Kultura je v tomto smyslu vybudována na potlačení pudu, zvláště sexuálního a agresivního.

Lidská osobnost je proto podle Freuda plná konfliktů, střetávání protikladných tendencí. Výsledkem potlačování pudové podstaty člověka jsou časté frustrace.

V počátcích rozlišuje pudy na dvě skupiny:

1/ **sexuální pudy**, jejichž cílem je zachování rodu, a to i za cenu života individua

2/ **osobní pudy Já**, jejichž účelem je sebezáchova individua

Sexuální pudy podle Freuda poskytují nevědomí hlavní část materiálu.

Klíčovou prací je v tomto smyslu kniha **Tři práce k sexuální teorii 1905**. Freud užívá v této souvislosti analogie s potravním pudem - hladem a domnívá se, že pohlavní pud je **zprvu nezávislý na svém objektu**. V ranných fázích vývoje, kdy vládne princip slasti - všechno je dovolené platí pro **sexuální pud následující specifika:**

1/ **genitálie nejsou organizujícím centrem sexuálního pudu,** jsou pouze jednou z erogenních zón

2/ **sexuální pud dítěte není ještě zcela diferencovaný a samostatný, ale spojuje se s jinými potřebami organismu a procesy jejich uspokojování** - sání mateřského mléka, močení či defekace. Všechny tyto činnosti mají tak sexuální zabarvení

3/ **Freud se v této souvislosti věnuje studiu dětí u kterých nachází množství známek pro to, co později nalézáme ve spojení s dospělou sexualitou u tzv. perverzních jedinců tj. sklony k masochizmu, sadismu či jiným perverzím.**

Dětské libido je rozptýlené po celém těle a může se spojovat s jakýmkoliv procesem a tělesným pocitem, ze kterého může čerpat sexuální slast. Odtud pak jeho slavný provokativní výrok, že „**děti jsou polymorfně sexuálně perverzní**“.

Energetický charakter ovšem připisuje Freud všem duševním procesům. **Libido je ovšem specifickou energií, která je podle něho dána specifickým chemismem. Pohlavní pud je produktem složitého vývoje, který nezačal až v okamžiku zralosti pohlavních orgánů ale připravoval se dávno před tím. Libido má tedy svou pregenitální tvář. I když je formálně velmi proměnlivé přece jsou jeho projevy spojeny s tím, že se snaží sloužit principu libosti.** Freud popisuje u kojenců aktivity, které mu připomínají výraz rozkoše a ukojení u dospělého. Říká, že dítě nesaje jen za účelem příjmu živin. Toto pozorování jej vede k postřehu, že jakékoliv místo na těle může být vyzbrojeno vznětlivostí vlastní genitáliím a povýšeno na erogenní oblast. **Erogenní zóny jsou pak v jeho pojetí místa na těle, která mají schopnost vyvolávat sexuální pocity. Ze všeho nejméně chápe dítě normální pohlavní akt**“. Okolo 3 a 4 roku života jsou tyto projevy nejnápadnější. Pojem sexuality tedy v tomto smyslu nezahrnuje jen sexualitu genitální. **Libido má svou pregenitální historii - sání, cucání prstu. Dítě nesaje jen za účelem příjmu živin.**

Pojetí sexuality je u Freuda asi **nejkonfliktnější součástí jeho teorie** a prošlo složitým vývojem. Nový je jeho předpoklad, že:

1/ sexuální pud není vždy vázán na pud rozmnožování a oblast genitálií, ale (sleduje primárně získání, ukojení slasti)

2/ nevzniká teprve s pohlavní dospělostí, nýbrž je v různých podobách přítomen v člověku od narození

FREUD rozlišuje následující stádia vývoje a organizace libida v dynamice duševního života

1/ FÁZE ORÁLNÍ,

2/ ANÁLNÍ,

3/ FALICKÁ

4/ LATENČNÍ PERIODA

5/ ZRALÁ SEXUALITA

Vývoj či zrání sexuálního pudu popisuje Freud v následujících stádiích :

1/ první stádium libidinózního vývoje nazývá Freud **ORÁLNÍM**

(orálně- kanibalistickým)

Upozorňuje zde **především na sadistické možnosti orality, tendenci ke zničení objektu pohlcením. Svět je v tomto období zkoumán a prožíván především ústy. Někdy se hovoří o ústním světě dítěte. Vztah mezi oralitou a erotikou je těsný. **Láskou bych tě snědl.****

Někdy se uvádí i **záliba hysteriků ve vášnivém pláči jako tendence k podráždění dýchacích cest** a ústa jsou hlavním zdrojem slasti tj. centrem prožitku (Abraham ještě rozlišuje orálně sající, orálně kousající a končí odstavením, není jasné zda když si to přeje nebo, když je odstaveno).

Osoby, které jsou fixovány na orální úrovni mají tendenci udržet si ústa jako primární erogenní zónu a zůstat fixovány na matku. Mají tendenci identifikovat se s lidmi a ne vztahovat se k nim.

Toto stádium je pak podle Freuda základem **touhy po jmění, potřeby intimně mít, rozšířit svou podstatu, tendence přijímat, uchvátit pro sebe, násilně vynutit soupodstatnost.**

2/ ANÁLNÍ - ANÁLNE SADISTICKÉ,

etapa, kdy sílí **destruktivní tendence a objevují se impulzy krutosti.** Anus a defekace jsou zdrojem největší slasti, zároveň se formuje **sebeuvědomění dítěte. Objektem libida se stává vlastní tělo.** Zájem dítěte je soustředěn na zvládání **těla.** Děti, které často využívají erogenní dráždivosti v této zóně zadržují stolici. Při vykonávání této potřeby však dítě zakouší i první závažné příkazy a zákazy. Nemůže vyhovět své libovůli musí se podříditi požadavkům místa a času. **Dítě někdy rychle pochopí jaký nástroj k manipulaci s rodiči má k dispozici a diplomaticky této okolnosti využívá a klade si požadavky.** *Obklopeno hračkami a obrázkovými knížkami trůní na nočníku uprostřed zainteresovaných příbuzných, kteří napjatě očekávají, zda se jim podaří z dítěte vylákat stolici. V kladném případě pak následuje díkuvzdání a chvalořečení - jde o jakýsi defekační rituál.*

Psychoanalytici kladou stolici ve fantazijní vztah k **cennému daru, což plyne prý z toho, že se dítě vzdává části vlastního těla.** V pohádkách lze tuto souvislost demonstrovat na **vztahu zlata a výkalů** (čertovy dukáty se mění po jeho odchodu v trus apod). Ve starobabylonském učení je zlato ilu manman vnímáno jako výkaly pekel.

Fixace na toto stádium přináší charakterové rysy jako

1/ šetrnost, která se může vyvinout až v lakotu

2/ vzdorovitost, umíněnost, která má mírnou variantu v houževnatosti a extrémem je nepoučitelná tvrdohlavost lakotnost, pořádkumilovnost

3/ než individuum dospěje do tzv. uro-genitální stádia, kdy je jedinec plně osvobozen od infantilní závislosti a lze hovořit o psychosexuální zralosti musí překonat člověk stádium **FALICKÉ -** dítě se zabývá svými pohlavními orgány a uvažuje o jejich funkci. **Zde hraje z pohledu erogenity roli mikce.** Historicky opět jako v případě stolice je **moč** v lidovém léčitelství vnímána jako by měla předpoklady magického léčebného prostředku. **Moč byla užívána zevně stejně jako nápoj proti uřknutí. Byla užívána na ruce ve stejných indikacích jako krémy.** V kosmetice platila za kráslicí prostředek: zjemňovala plet, odstraňovala pihy. Bylo jí dokonce používáno k vyplachování bolavých očí. Pokropení

kmenového náčelníka mělo zprostředkovat jeho sílu a ochrannou moc. Dnes narůstá význam urinoaterapie.

4/ Následuje tzv. **LATENČNÍ PERIODA**, která je stádiem emočního klidu mezi bouřemi dětství a adolescence- prvotní zájem se soustřeďuje na získávání dovedností.

5/ až přichází **URO-GENITÁLNÍ STÁDIUM** zralá sexualita

Obecně Freud vychází z toho, že libido prochází velmi komplikovaným vývojem, má své zdroje v mnoha odlišných částech těla a je **hlavím zdrojem úzkosti u neurotických pacientů. Je zde řada možností, kdy může být vývoj libida opožděn:**

Freud píše, že pokud se libidu **nedaří najít uspokojení**“ může se chovat jako *proud, jehož hlavní koryto bylo zablokováno. Začíná zaplňovat souběžné kanály, které až doposud byly prázdné.* Zde se objevuje formy **perverzních tendencí a uspokojení.**

OIDIPSKÁ FÁZE DĚTSKÉ SEXUALITY

Mezi 3-5 rokem života se poprvé objevuje tzv. **oidipská fáze**. Freud se zde inspiroval klasickým Sofoklovým dramatem, kde **Oidipos syn thébského krále Laia a jeho manželky Iokasté se marně snaží vyhnout naplnění věštby, že zabije vlastního otce a ožení se s vlastní matkou.** Aniž by ovšem věděl, že jde o jeho rodiče. Thébský král, který se dozví tuto věštbu se ji snaží odvrátit a pohodí svého syna v pustině s probodnutýma nohama s nadějí, že se stane obětí dravé zvěře. Hoch je však zachráněn a vychován u pěstounů.

V dospělosti se obrátí na **věštírnu**, aby se dozvěděl něco o svém původu. Odpovědí je varování, aby se **vyhnul svému rodišti neboť by musel zabít svého otce a stát se manželem své matky.** Na to zděšený Oidipus prchá ze svého domnělého rodiště do **Théb.** Po cestě **zabije jakéhosi starého muže.** Po té **rozluští záhadu sfingy a osvobodí město.** Věční Thébané jej zvolí **králem** a tak se stává **manželem ovdovělé královny.**

Sofoklovo drama vrcholí Oidipovým poznáním, že onen **starý muž byl jeho otec a královna Iokasté je jeho matka.**

Freud podtrhuje, že zvláštní okolností zpracování příběhu je skutečnost, že Oidipus všechny své kroky podniká nevědomě tj. bez uvědomění si pravé povahy svých činů.

Podle Freuda je nejdůležitější událostí potlačené historie dětského sexuálního života pohlavní náklonnost k matce a nenávisť k otci (chlapečkové). Tedy jistá analogie ke struktuře Sofoklova dramatu. (Elektrín komplex u holčiček)

Vztahy dítěte a matky jsou od samého počátku sexualizované. Koupání, kojení, krmení, pomoc při defakaci má sexuální charakter. Matka se při těchto činnostech dotýká erogenních zón, což vyvolává u dítěte emoce. Dítě se v posteli tulí k matce, nejasná paměť jeho organismu jej přitahuje k matčině děloze. **Dítě (chlapec) je takto organicky taženo k incestu.**

Soupeřem mu je v této tužbě otec, který se stává objektem synovi nenávisť. Je to otec, který zasahuje do vztahu syna k matce. Zakazuje, aby jej brala do postele, nutí jej, aby byl samostatný a obešel se bez matky. **Odtud plyne chlapcova touha, aby otec zemřel. Stále vládne princip slasti a dítě nemá žádné hranice svých přání.** Když nastoupí princip reality, najednou se dítě velmi stydí za jakoukoliv náklonnost k matce.

Oidipovský komplex objasňuje proč jsou u různých národů tak časté mýty o krvesmystvu, otcovraždě nebo jak otec zabije své děti. První láska a nenávisť je nejvýznamější pro vývoj dítěte.

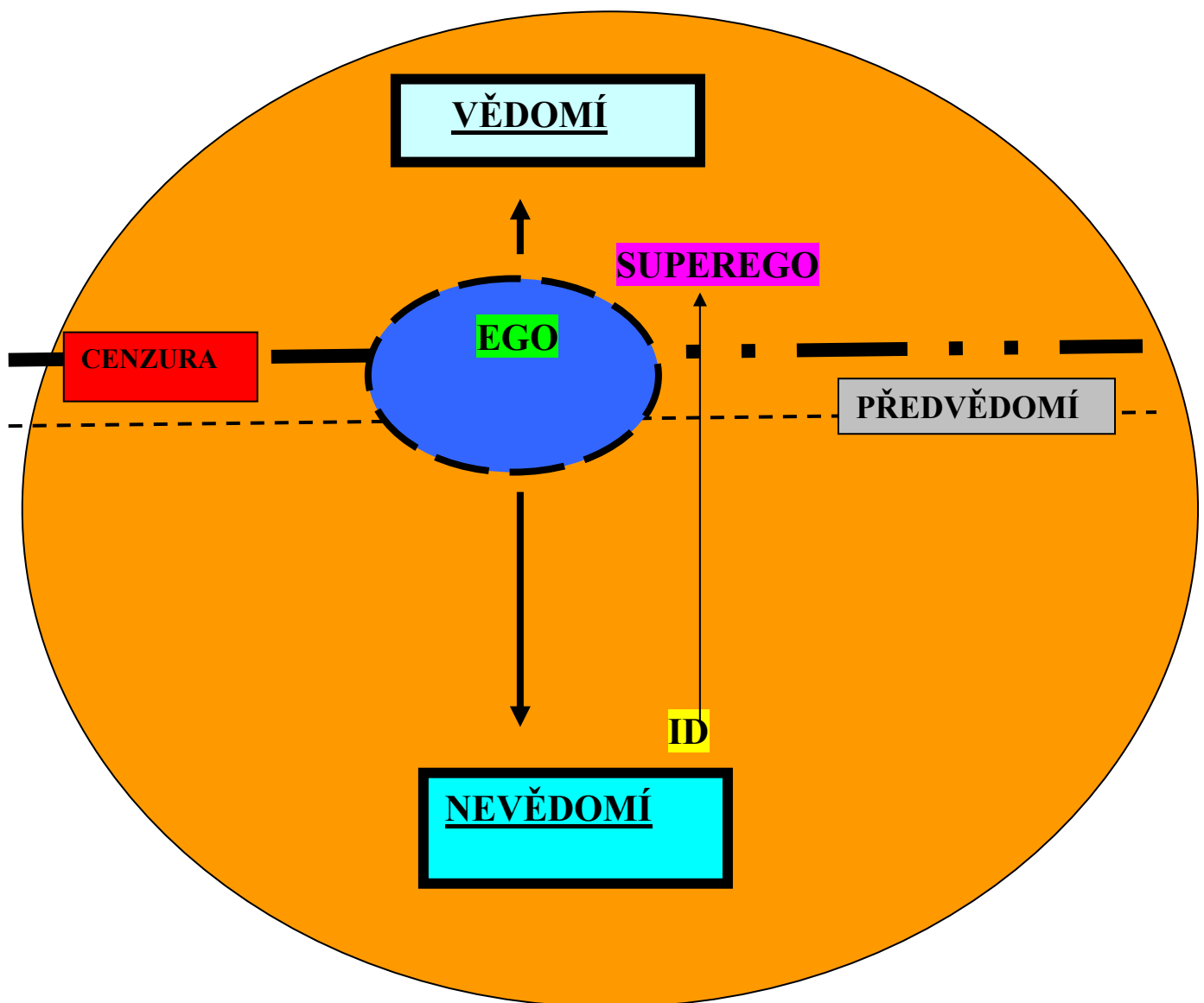
V porovnání s nimi jsou všechny ostatní vztahy něčím povrchním, co neproniká do skutečných hlubin psychiky

Podle Freuda jde o situaci charakteristickou pro celou naši civilizaci. Jinými slovy každé dítě prochází stádiem, kdy řeší konflikt mezi erotickými city k rodiči opačného pohlaví a rivalitu vůči rodiči stejného pohlaví. Freud hovoří o tom, že již v prvních letech (2-5) se objevuje u chlapců souhrn sexuálních snah jejichž objektem je matka. Součástí volby tohoto objektu je i vytvoření rivalitního postoje k otci i komplementární Elektrín komplex.

Závažnou roli při vývoji sexuality hraje též pud zvědavosti-jehož cílem je cosi co nazývá sexuálním pátráním.

**D/ ZÁKLDNÍ STRUKTURY OSOBNOSTI:
ONO, JÁ, NADJÁ**

TOPOLOGICKÝ MODEL TEORIE CELKU DUŠEVNÍHO ŽIVOTA

V osobnosti jedince rozlišuje Freud tři základní kategorie, které chápe jako základní prvky organizace lidského psychického života :

ID, EGO, SUPEREGO

ID - ono- neosobní transcendentní pud, nediferencovaná složka psyché, vývojově předchází ego. Id obsahuje vše, co je přítomno při narození, co je zakotveno v konstituci, tj. především pudy, které mají původ v somatické organizaci. Je to nejstarší psychická instance, temná nedostupná část osobnosti. Je to protiklad ega naplněný energií získanou z pudu. **Není ovšem organizované a nemá žádnou vůli krom tendování k vyplnění pudových tendencí podřízených dohledu principu slasti.**

ID JE **PRIMITIVNÍ**. EGO **CIVILIZOVANÉ**.

ID SE ŘÍDÍ PRINCIPEM **SLASTI**, EGO PRINCIPEM **REALITY**.

ID JE **EMOČNÍ**, EGO **RACIONÁLNÍ**.

Je třeba upozornit, že Id se zcela nekryje s nevědomím.

I Já obsahuje nevědomé, a to jeho nejvyšší část.

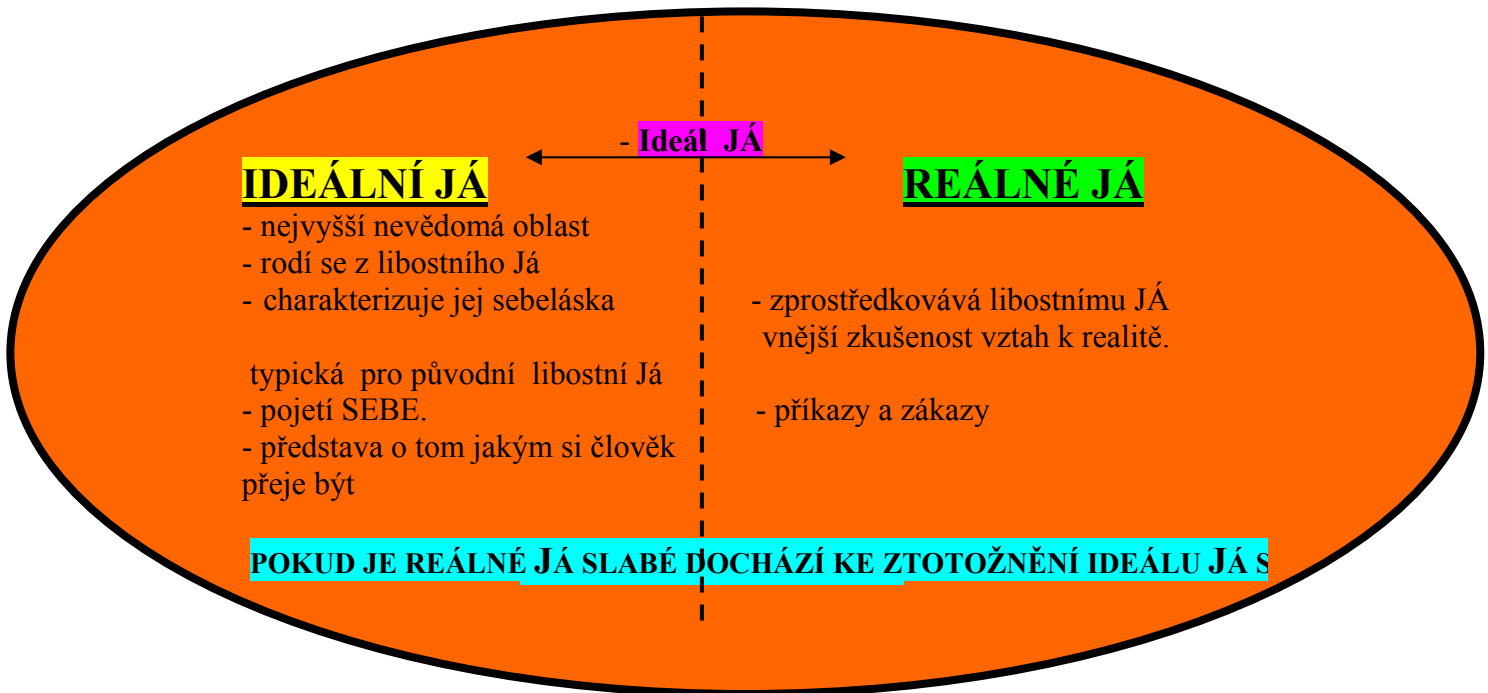
Nevědomý je i proces potlačení vycházející z Já i práce cenzury pracující v zájmu Já.

Freud zaměřil svůj zájem v posledním období právě na tuto oblast. Podle jeho názoru se ukazuje, že tato oblast o mnoho širší než původně předpokládal a konstatuje, normální člověk je mnohem nemravnější než předpokládá, ale zároveň ve vztahu k ego i mnohem mravnější.

EGO - já - empirické duševno. **Freud staví ego oproti neuspořádanému id.** Ego je takovou částí id, která byla modifikována přímým vlivem vnějšího světa. Ego představuje to, co může být nazváno **rozumem a praktickým smyslem**, oproti id v němž jsou obsaženy vášně. Ve vztahu k „*id je ego jako člověk na koni, který musí držet sílu koně na uzdě, ovšem s tím rozdílem, že jezdec se to pokouší dělat svou vlastní silou, zatímco ego používá vypůjčených sil.*“

JÁ JE POUHOU DIFERENCOVANOU ČÁSTÍ ONO.

VNITŘNÍ STRUKTURACE EGA

Freud dochází k **pasivní koncepci Já.**

Jsme žiti v podstatě neznámými a nezvládnutelnými silami: individuum je pouze psychické ono, nepoznané a nevědomé, na které jen na povrchu nasedá Já.

Freud rozlišuje mezi reálným a ideálním já.

IDEÁLNÍ JÁ

Platilo-li původně **dítě jako ideál samo sobě** dochází postupně k **napětí mezi introjиковaným ideálem (Ideál Já) a dětským "Já", které svými možnostmi tohoto ideálu nedosahuje.**

Z původního, libostního Já se vytvoří úroveň, která je cizí i blízká, nadřazená a přitom i žádoucí. Freud označuje tuto oblast jako **Ideální Já.** To stupňuje nároky a dokáže usnadnit potlačení. **Sublimace** je tak východiskem, jehož pomocí pak mohou být tyto nároky splněny aniž by došlo k potlačení.

IDEÁLNÍ JÁ nese sebelásku, která se na počátku vývoje dítěte vztahovala k původnímu Já.

Vzdálenost mezi ideálním Já a reálným/aktuálním Já je velmi variabilní a mnohdy se v dospělosti neliší od dětství.

REÁLNÉ JÁ - zprostředkuje Já zevní zkušenost. Dítě ovšem vstupuje do sociálního světa skrze svůj vztah k rodičům. Skutečnost mimo něj je dána vztahem k rodičům. Tuto závislost působí zprvu fyzická blízkost rodičů, postupně působí i v jejich nepřítomnosti. **Reál-Já prostředkuje libostnímu Já vztah k realitě.**

Skutečnost mimo něj je dána vztahem k rodičům, kteří poskytují klíč ke světu, jako vodítko k poměrně složité realitě.

Za typický ranně dětský projev citové vazby rozlišuje dva typy vztahu:

1/ k matce jako objektu o b s a z e n í

2/ otci jako objektu z t o t o ž n ě n í .

Oba typy vztahu mohou nějaký čas existovat vedle sebe. Postupně pak identifikace nabývá ambivalentní podobu. **Z být jako otec se stává být otcem. Nahradit otce, obsadit jeho místo.**

Freud hovoří v této souvislosti o introjekci přijetí do vlastního nitra. **Introjekce má předobraz v orálním pohlcování. Introjekce je pojmutím objektu jako obrazu do sebe sama.**

Zpočátku platí, že dítě tvoří ideál pro sebe. **Postupně vzniká napětí mezi introjиковaným ideálem a vlastním Já.** Z původního já se pak vytváří oblast, která je cizí i blízká - **ideální já, nejvyšší nevědomá oblast.** Jde vlastně o pojetí SEBE. **Představa o tom jakým si člověk přeje být. Klíčovou roli zde hraje otec od kterého poprvé slyší příkazy a zákazy.**

Ideální Já je někdy používáno jako synonymum superega. Oba pojmy je však třeba odlišovat, jelikož:

1/ chování, které je v konfliktu se Superegem vyvolává pocity viny

2/ zatímco chování, které je v konfliktu s Ideálem Já pociťuje studu.

Pro ideální Já platí sebeláska, která původně patřila vlastnímu já. Jde o představu o tom jakým by člověk chtěl být.

Pokud je reálné Já slabé dochází ke ztotožnění ideálu Já s vlastním sebezpojetím.

Toto ideální Já je schopno pozorovat vnitřní děje, provozovat cenzuru. Hlásí se jako svědomí, promlouvají jím nabádavé a zakazující hlasy rodičů.

SUPEREGO - osobní morálka, zde se uskutečňuje sebezpozorování, sebekritika a další reflexivní mechanismy. Konstituuje se na základě internalizace rodičů. Superego není přesnou kopií rodičovských postav protože příslušné internalizace se objevují v ranném dětství, kdy dítě svým objektům připisuje své vlastní charakteristiky. V důsledku toho se přísnost a prudkost superega odvozuje alespoň z části vlastních pocitů subjektu v dětství. Energie superega se odvozuje z id tzn., sebedestruktivní tendence Superega poskytují ventil vlastním agresivním impulzům subjektu. **Nadjá stojí blízko ono, hluboko se do něj noří a může být vzdálenější vědomí nežli Já.** V některých případech je nadáno zvláštní krutostí a může sadisticky mučit Já - výčitky svědomí. Extrémním případem zvládnutí viny je zločin z pocitu viny.

Z hlediska morálky lze říci:

- že ono je nemorální,
- já je nuceno být morální,
- nadjá může být hypermorální.

Čím více omezuje člověk svou agresi navenek, tím přísnější je ve svém nadjá, tím více se stupňuje agresivita nadjá vůči Já. Na obě strany bezbranné Já obrací se nadarmo proti pokušením vražedného ono jako proti výčitkám trestajícího svědomí.

Freud chápe kulturu jako produkt neustálé regulace silných nepoddajných pudů. Poněkud moralistně říká, že tam, kde bylo ONO má vyvstat JÁ. To vlastně znamená, že ji chápe jako něco nestabilního, mnohoznačného.

Iracionální pudy a morálka se střetávají, pudové tendence, které jsou ve sporu s osobním étosem jsou **zatlačovány do nevědomí, kde v transformované podobě, aby unikly cenzuře ega působí ve změněné podobě. Sny.**

E/ OBRANNÉ MECHANISMY JÁ

Podle Freuda se subjekt pokouší vyrovnat s požadavky svých instinktů prostřednictvím obranných mechanismů. Jde v podstatě o označení technik, které **nutí ego, aby je používalo v konfliktních situacích, jež mohou vést k neuróze. Funkcí obrany je chránit ego.** Obrana může být vyvolána úzkostí - danou **pudovou tenzí**, úzkostí zaviněnou **špatným svědomím** (hrozbami superega) a **reálným nebezpečím.**

Nebezpečí přichází bud:

a/ z id,

b/ Superega

c/ nebo z vnějšku

SUBLIMACE - vývojový proces při němž se pudová energie vybíjí v nepudových formách chování. Tento proces zahrnuje:

1/ **přemístění energie z aktivit a objektu primárního** a biologického zájmu na aktivity a zájmy méně pudové.

2/ **přeměnu emoce doprovázející aktivitu**, tak, že se tato emoce stává desexualizovanou zbavenou agresivity.

3/ **uvolnění nadvlády z pod nadvlády pudové tenze.**

Freud, ale nenabízí romantickou verzi primitivismu utopické Rousseauovské společnosti, ale tvrdí, že pouze minimum individuí je schopno sublimovat své instinkty do kreativní produkce, tedy práce pro civilizaci.

Podle Freuda vyrůstá celá ideologická tvorba z těch samých psychoorganických kořenů jako sny a patologické systémy. Ideologická konstrukce je podle něho kompromisem mezi bojem vnitřních sil v organismu a čerpá sílu z hlubin nevědomí podobně jako neurotický symptom či chorobná představa. Na rozdíl od něho jde ale o trvalejší a pevnější kompromis mezi vědomím a

nevědomím. Jde o jakousi dohodu, která je prospěšná pro obě strany a proto i blahodárná pro lidskou psychiku.

Podle Freudiánů apeluje každý umělecký obraz na nevědomí, ale činí to tak, aby jej oklamal a uchvátil. Je to jakási blahodárná lež a umožňuje tak odreagovat všelidské komplexy a přitom nevznikají tíživé konflikty s vědomím.

Ve všech druzích umění mají mimořádnou důležitost **erotické symboly**. Za každým uměleckým obrazem skrývají i když jde o nejnevinější.

Umění však čerpá svou sílu nejen z nevědomého Ono, ale i z nevědomého ideálu Já. Například nevědomý pocit viny jako jeden z hlavních motivů u Dostojevského, etická rigoroznost Tolstého v jeho pozdních dílech.

Tak se podle Freuda celá obsahová stránka v umění odvozuje z **individuálních psychologických předpokladů**. Otázky umělecké formy a jejich technik psychoanalýza vysvětluje na základě starého **principu nejmenšího vynaložení energie**.

Formálně je tedy umělecké dílo tím, co vyžaduje od příjemce co nejmenší energii, a to za maximálního účinku.

Umělecká tvorba a její výsledek tak jsou pro Freuda variantou snu nebo neurotické fantazie.

Obdobně jako v manifestním obsahu snu je zde přítomen obsah latentní, umělcem neuvědomovaný plný zážitků z dětství a sexuálních tužeb.

Tvůrčí proces je obdobou snové práce. Šťastný člověk se neoddává fantaziím - jen neuspokojený (Básník a lidské fantazie).

Žena, se kterou spím to je román, který nenapíši. Na rozdíl od neurotiků, kteří svá pudová přání nezvládnou má umělec mimořádně silnou schopnost sublimace, a tak nepropadne bludům nebo zločinnosti, ale tvoří.

VYTĚSNĚNÍ - nepřijatelná myšlenka se stává nevědomou.

REGRESE - návrat k rannějšímu způsobu fungování. Subjekt se vyhýbá úzkosti návratem na **rannější stadium vývoje**. S výjimkou ideálních typu všichni jsme ještě neodrostli infantilním stádiím vývoje

tak, že rannější způsoby chování zůstávají k dispozici jako alternativní způsoby fungování.

RACIONALIZACE - myšlenkový postup při kterém se iracionální chování a myšlení činí zdánlivě rozumným, aby jeho nelogičnost byla zahalena. Pramení z nevědomého ego, které tímto způsobem uniká před poznáním iracionálních a nevědomých motivů.

REAKTIVNÍ FORMACE - obranný mechanismus při němž je nepříjemný impuls zvládnut zvýrazněním - hypertrofií opačné tendence. Starostlivost jako reaktivní forma krutosti, čistotnost v. koprofilií

PROJEKCE - proces při němž si člověk představuje, že jeho specifické impulsy, přání jsou lokalizovány v nějakém objektu mimo jeho Já. Projekci obvykle předchází **popření** - člověk odmítá nějakou emoci, přání jako své, ale promítá je do někoho jiného. Nemiluji X , ale miluje mě Y. Ještě častější je tzv. zvrát tj. miluji X ale X miluje mě.

PŘENOS - proces při němž pacient přemísťuje na svého analytika své pocity, myšlenky apod., které mají své kořeny v minulosti, dřívějších postavách jeho života. Přičemž **vybavuje analytika významem jiného, dřívějšího objektu**. Dochází k připoutání se k analytikovi, pacient se chová jako by analytik byl jeho otec, matka či kdokoliv jiný (Proti přenos)

INTROJEKCE - proces při němž jsou funkce vnějšího objektu přebírány jako jeho duševní reprezentace, čímž je **vztah k objektu tam venku nahrazen vztahem k představovanému objektu uvnitř**.
Například super ego je tvořeno introjekcí rodičovských postav.